DAG ALBUM • MARIANNE NORDLI HANSEN • KARIN WIDERBERG (RED.)

Metodene våre

Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning

UNIVERSITETSFORLAGET

Metodene våre

Dag Album, Marianne Nordli Hansen,
Karin Widerberg (red.)

Metodene våre

Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget, Oslo, 2021
ISBN: 9788215054490
1. utgave, 1. versjon, Universitetsforlaget, 2021
E-utgaven baserer seg på 1. trykte utgave, Universitetsforlaget 2010

Elektronisk tilrettelegging: Universitetsforlaget
Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen
Sats/design: Rusaanes Bokproduksjon AS

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Universitetsforlaget er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

www.universitetsforlaget.no
post@universitetsforlaget.no

Innhold

Introduksjon 7
Dag Album, Marianne Nordli Hansen og Karin Widerberg

Del I
Foreliggende data: offentlig statistikk og utredninger, lovgivning m.m.

1 Stat, familie, marked: Hvorfor og hvordan sammenligne velferdsstater? 17
Anne Lise Ellingsæter

2 Hvor mange fattige barn finnes det i Norge? 33
Ivar Frønes

3 En makrokvalitativ studie av militær rekruttering 47
Lars Mjøset

Del II
Registerdata

4 Hvordan studere endring i ulikhet over tid? Betydningen av økonomisk familiebakgrunn for høyere utdanning 69
Marianne Nordli Hansen

5 Betydning av ekteskap og barn for kvinners lønn. 87
Geir Høgsnes, Andrew Penner og Trond Petersen

6 Der var det slutt. Et eksempel på forløpsanalyse. 105
Torkild Hovde Lyngstad

7 Sosial bakgrunn og suksess i yrkeslivet 121
Arne Mastekaasa

Del III
Surveydata

8 Likestilling? En undersøkelse om kjønn og ledelse 141
Gunn Elisabeth Birkelund

9 Spørreskjemaundersøkelsens fallgruber 155
Jon Ivar Elstad

Del IV
Intervju- og observasjonsdata

10 Rom med utsikt. Om å studere samfunnets toppsjikt 173
Fredrik Engelstad

11 Multilokalt eller komparativt feltarbeid: Ulike nivåer for sammenligning i et europeisk prosjekt om unge innvandrere . . 189
Katrine Fangen

12 Deltakelse og forskerens rolle i utvikling av et bedriftsnettverk 205
Bjørnar Sæther

13 Med samtalen som utgangspunkt. Om veivalg og kunnskapsmuligheter ved intervjuing 219
Karin Widerberg

14 Den fremmede 235
Randi Wærdahl

Del V
Datamateriale på ulike nivåer og av ulike slag: spørreskjema, observasjoner, intervjuer og tekster

15 Den ene undersøkelsen etter den andre 253
Dag Album

16 Om å følge vinden dit den blåser. Et problemdrevet design tar form. 271
Lise Kjølsrød

17 Diskriminering – kan en hvit mann fra middelklassen forstå det? 287
Jon Rogstad

18 Hvordan forstå et sted? Om en sosiokulturell stedsanalyse 303
Per Gunnar Røe

Introduksjon

Dag Album, Marianne Nordli Hansen og Karin Widerberg

Som forskere, veiledere og lærere har vi erfart at det er lettere å tilegne seg innsikt og ferdigheter i forskningsmetoder jo nærmere den som skal lære er selve utøvelsen av praktisk forskning. Dette gjelder for oss selv, når vi skal sette oss inn i noe nytt, og det gjelder veldig tydelig for studenter som vi skal hjelpe å lære å forske. Med dette sier vi også at det er vanskelig å få tak i hva forskning er, og hvordan god forskning gjøres, via metodelærebøker alene. Aller mest er det å lære av å være med som lærling i prosjektet til en erfaren forsker. Det får en del forskere og stipendiater anledning til, men bare et fåtall studenter. Heldigvis lar det seg også gjøre å komme ganske nær hvordan forskning gjøres som praktiske aktiviteter ved hjelp av lesestoff, dersom dette stoffet forteller rikere om hvordan forskningen er gjort og er tenkt enn det som er vanlig i forskningsartikler og -bøker.

Denne boka er tenkt slik. Det er en samling forskningsbaserte artikler der erfarne samfunnsforskere, sosiologer og samfunnsgeografer rapporterer fra egne forskningsprosjekt. Vi formidler teori og substansielle resultater som i forskningsartikler flest, men vi legger uvanlig stor vekt på å få fram hvordan vi har gått fram metodisk og på hva som er tankegangen bak våre metodevalg. Slik får bidragene i denne boka to kjennetegn som skiller dem både fra samfunnsvitenskapelige artikler flest, og fra lærebøker om metoder.

Det første av disse kjennetegnene er altså at omtalen av vurderinger som gjelder eller berører metoder, er mer detaljert og spesifikk enn i metodebøker og andre metoderedegjørelser. Vi har reflektert over vår egen praksis og forsøkt å sette ord på mer av det vi som forskere gjør automatisk, i usagt selvfølgelighet. Det har vi kunnet gjøre fordi vi har forholdt oss til enkeltundersøkelser vi selv har gjort, vi har ikke vært forpliktet til å fortelle om normalmåten å gjøre visse typer undersøkelser på, slik metodebokforfattere er. Et stykke på vei kan artiklene i denne boka sies å formidle kunnskap fra 'case-studier' av forskning. For å få til å skrive så erfaringsnært som ønsket, måtte alle forfatterne skrive om noe de har erfaring med, holder på med og interesserer seg for når det gjelder metodespørsmål. Dette var nødvendig for å få fram den detaljerte rapporteringen av hva som er gjort og tenkt.

Det andre kjennetegnet ved forskningseksemplene som er beskrevet i denne boka, er at valg og bruk av metoder gjennomført er forbundet med en spesifikk problemstilling og dermed med teoretisk orientering og substansiell interesse. At det bør være slik, er ikke et nytt poeng nytt. Men her kommer denne sammenknytningen til uttrykk i omtalen av det særegne ved de enkelte undersøkelsene, ikke først og fremst som idealer.

Forskernes egne faglige interesser og ferdigheter farger også prosjektene. Våre metoder og dermed våre problemstillinger, teorier og spørsmål er delvis valgt ut fra hva vi behersker best og er mest fortrolige med. Arbeid med forskning må også i videre forstand være personlig preget. Det er individer som alene eller i grupper gjør arbeidet med eget kunnskapsgrunnlag og eget engasjement. Samtidig gjøres den i en institusjonelle sammenhenger i tråd med allmenne vitenskapelige standarder. Så det personlige og slik sett subjektive aspektet ved forskning er ikke vilkårlig. Subjektiviteten er disiplinert, og da i begge de vanlige betydningene av ordet. Den er lagt bånd på, den forholder seg til allmenne standarder for hva som er akseptabel og god samfunnsforskning, og begrunnes med henvisning til dem. Den er også preget av forskernes disiplinære orientering. I vårt tilfelle er de begreper, problemstillinger og metoder vi bruker, sosiologiske og samfunnsgeografiske. De er lette å kjenne igjen som det, men ingen metodeoppskrifter eller regler har kunnet angi at forskningsarbeidet skulle gjøres akkurat slik. Boka gir utførlig omtalte eksempler på disiplinær og disiplinert skjønnsutøvelse. Sagt på en annen måte beskriver den prototyper av forskning, modeller eller maler for hvordan forskning kan gjøres. Vi er sikre på at det er mer å lære om hvordan forskning gjøres, og gjøres godt, av å studere eksempler enn allmenne regler og idealer.

Vitenskapelig arbeid må være oppfinnsomt hvis det skal være vellykket. Da er det også nødvendig å finne fram til, eller finne på, spørsmål som det er fruktbart å stille, og metoder som kan være egnet å bruke for å kunne besvare disse. Ikke all forskning gjør store sprang i funn, begrepsutvikling eller metoder, det gjør heller ikke alle eksemplene som omtales her. Men alle har noe nytt ved seg. Skjønnsutøvelse forutsetter kreativitet, og artiklene gir mange eksempler på det. Artiklene viser også at forfatterne, noen mer eksplisitt en andre, har vært veldig nysgjerrige og drevet av en sterk trang til å formulere fruktbare spørsmål og finne og utvikle velegnete metoder og analytiske begrep. Denne nysgjerrigheten er et kjennetegn ved forskningskulturen, og den viser seg i de enkelte bidragene her som intense ønsker om, nærmest en trang til, å vinne større innsikt. Dette vitebegjæret er disiplinert, likesom skjønnsutøvelsen. Ar-

tiklene formidler at «disiplinert nysgjerrighet» er et viktig element i alt forskningsarbeid.

Som forskere har vi to hovedoppgaver. Den ene å finne ut noe, i vid mening å finne svar på spørsmål. Den andre er å sikre at det vi mener å ha funnet ut, er holdbart. Begge deler forutsetter disiplinert oppfinnsomhet.

Samfunnsforskere stilles stadig overfor etiske dilemma, for eksempel mellom det å skaffe til veie rikest mulige data kontra det å unngå å være til byrde for enkeltindivider eller grupper under datainnsamling og rapportering. Boka demonstrerer at forskningsetikk også må være basert på skjønn. Etiske refleksjoner inngår som en del av metodearbeidet.

Bidragene i denne boka er ikke kommet til etter bestillinger ut fra tema eller teorier. Redaktørene har heller ikke bedt forfatterne om å skrive om den ene eller andre metoden. Med andre ord har vi ikke forsøkt å lage en bok som dekker alle de vanligste eller mest anerkjente metodene i fagene våre. Vi har forsøkt det vi nettopp nevnte, å få erfarne samfunnsvitenskapelige forskere til å skrive om egne undersøkelser på en måte som setter metodevalgene deres i sammenheng med deres teoretiske og substansielle interesser og ferdigheter. Hensikten har ikke vært å lage en lærebok, men en vitenskapelig basert artikkelsamling, der metodespørsmål kommer fram i sin sammenheng. For å løsrive forfatterne fra deres oppøvde skrivesjanger og samtidig sikre at studenter også skal kunne lese og lære av bidragene, har vi bedt alle om å skrive slik at bachelorstudenter skal kunne forstå innholdet, uten at artiklene rennonserer på sin forskningsstandard, verken i innhold eller form.

Alle forfatterne av denne boka arbeider på samme sted. Vi er ansatte ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitet i Oslo. To bidragsytere er samfunnsgeografer, de øvrige er sosiologer. Ett av formålene med å sette i gang dette bokprosjektet har vært å heve refleksjonsnivået – også for vår egen del – når det gjelder metoder. Vi ønsker å være et samfunnsvitenskapelig institutt på særlig høyt nivå når det gjelder metoder. Siden bidragene bygger på hva forfatterne holder på med eller nylig har holdt på med av forskning, er denne boka også en presentasjon av hva vi holder på med av forskning ved dette instituttet.

Selv om bestillingen til forfatterne ikke tok sikte på å dekke bestemte metoder, er et bredt sett av metoder og metodespørsmål representert i boka. Her er både kvalitative og kvantitative metoder, både makro- og mikroorienterte. Tematisk sett er boka også mangfoldig og med stor rekkevidde. Mens noen av forfatterne forteller om forskningsprosjekter som strekker seg over mange år, der de metodiske utfordringene har endret seg i ulike faser, konsentrerer andre seg om å illustrere mer begrensede metodespørsmål i sin egen forskning.

I dette mangfoldet er det likevel noen grunnleggende spørsmål og perspektiver som går i igjen. Vi skal trekke fram enkelte av dem.

Hvor kommer problemstillingene og metodene fra?

Å finne noe interessant å undersøke er en viktig del av forskning. Alle forfatterne i denne boka legger fram problemstillingene sine i nær tilknytning til teori og metoder. Men beskrivelsene av hvordan forskningsideene kom til og hvor de kom fra, varierer.

Ellingsæter fikk nye ideer om hvordan hun kunne analysere kvinners yrkesdeltakelse da hun oppdaget muligheter for fruktbare makrosammenlikninger i Esping-Andersens typologi over velferdsstatsregimer. Kjølsrød utviklet forskningsideene sine til en lang serie av undersøkelser med stadig nye problemstillinger – og derav nye metoder – etter å ha fått et brev fra Den norske jordmorforening, hvor de på et par linjer uttrykte et ønske om en studie av jordmorens funksjon og arbeidsforhold i institusjon og distrikt. Det hører med at denne idéutviklingen er preget av hennes tilknytning til en forskningstradisjon. Album fikk ideen til sin serie av undersøkelser av sykdomsprestisje da han overhørte snakk mellom leger. Gjennom en analytisk analogi til yrkesprestisje fikk han både begrepsverktøy og metoder til å undersøke dette fenomenet. På liknende vis har både Sæther og Røe utviklet sine problemstillinger gjennom møter med et empirisk felt, Sæther gjennom å være deltaker og forsker i et nettverk av bedriftsledere, og Røe gjennom å undersøke de sosiale og kulturelle forholdene på et tettsted som akkurat hadde fått innvilget bystatus.

I andre bidrag går det fram at problemstillingene, de teoretiske perspektivene og metodene er hentet og utviklet fra det feltet undersøkelsen hører hjemme i. Det gjelder Engelstads artikkel om eliter og Fangens studie av innvandrerungdom i europeiske land. Problemstillingene kan også springe ut av spesifikke teoretiske perspektiver og den metodevarianten som er valgt. Nordli Hansen og Widerbergs arbeider kan leses som eksempler på dette, men også på at de spørsmål en søker svar på, er preget av forskerens eget ståsted. Dette siste gjelder også flere andre artikler.

Å forske på «de andre», dvs. på noen som har en annen bakgrunn eller livssituasjon enn en selv har, innbyr til refleksjon over forskerens eget ståsted, noe som i sin tur kan få konsekvenser for valget av metoder. Engelstad, Rogstad og Wærdahl illustrerer dette i bidragene sine. Men det teoretiske perspektivet og problemstillingen kan også utvikles i arbeidet med en viss type materiale og metoder. Dette illustreres i artiklene til blant andre Lyngstad og Mastekaasa.

Forskerens rolle – deltaker og tilskuer i mange varianter

Som forskere er vi alle alltid både tilskuere og deltakere. Vi er det på ulike måter, avhengig av hva, hvordan og hvem vi studerer. De som bruker registerdata, er fjernere fra dem de henter data om, enn de som gjennomfører kvalitative intervju eller deltakende observasjon. Når vi bruker nære metoder i forskning på «de andre», kan noen trekk ved relasjonen bli påtrengende tydelige både for forskeren og for de som skal levere data. Da blir metodespørsmål som gjelder for de fleste eller mange av oss, svært så synlige, noe som i sin tur tvinger frem en refleksivitet som kan bli lærerik. Wærdahl beskriver fra sin studie i Kina at mennesker hun møtte, hadde vansker med å plassere henne og åpenbart oppfattet henne annerledes enn hun selv gjorde. Rogstad drøfter, ut fra sine studier av innvandrere og diskriminering, hvordan forskere og forskningssubjekter sammen skaper både «den fremmede» og «de andre».

Det Engelstad skriver om studier av «de mektige » leder også til spørsmålet om hvor ofte «de andre», som vi studerer, er over og ikke under oss. Han spør videre om det ikke det er like viktig å «studere oppover» som «nedover», og om studier oppover og nedover kan gjennomføres med samme metoder. I Sæthers studie er det ikke sosial avstand som er det mulige problemet. Her er forskeren en deltakende observatør i et aksjonsforskningsprosjekt hvor risikoen er stor for å «go native», å ikke lenger ha distansen som kreves for å kunne analysere en situasjon.

Kritiske perspektiver – kritiske metoder?

I flere av artiklene er et samfunnskritisk perspektiv bakgrunn for hva og hvem som blir undersøkt. Men det kritiske bidraget i denne boka er også av en annen karakter. Det begynner annerledes, som faglig selvkritikk eller selvrefleksjon. Hele boka er preget av diskusjoner av egne valg. Men noen forfattere går lengre enn andre, og driver faglig kritisk selvrefleksjon på vegne både av seg selv og faget de representerer. Når denne kritiske refleksjonen også gjelder politiske implikasjoner av forskningsvalg, for eksempel valg av klassifiseringer, går denne formen for kritikk også over til å bli samfunnskritikk. Bidragene til Frønes og Rogstad ligger i dette skjæringsfeltet.

All klassifisering er analyse som kan få samfunnskonsekvenser. Det blir særlig tydelig når forskningstemaet er politisk omdiskutert. Frønes' artikkel illustrerer dette ved å se på hvordan vi kan å bestemme hvem som «egentlig» er fattig, mens Rogstad diskuterer hvem som «egentlig» er innvandrer.

Sammenlikninger

Sammenlikninger er en så naturlig del av analytisk arbeid at vi ofte tar dem for gitt. For hvis vi ikke ser noe i forhold til noe annet, hvordan kan vi da vite hva som kjennetegner det? Å jamføre utdanning etter klasse slik Mastekaasa gjør, økonomiske muligheter etter klasse slik Nordli Hansen gjør, eller kjønn med hensyn til lønn – ved å så på lønnsnivået til kvinner med og uten barn – slik Høgsnes mfl. gjør, bygger på en lang sosiologisk tradisjon. Det samme gjelder komparative analyser av stater og typer av stater, slik Ellingssæter illustrerer fra velferdstatsforskningen og Mjøset fra sin studie av militærvesenets oppbygging og organisering.

Sammenlikning er også en nødvendig fremgangsmåte hvis vi vil forstå når endring skjer, og hva endring gjelder. Dette er et hovedspørsmål i samfunnsvitenskapene. I Nordli Hansens artikkel fokuseres det på hvilke problemer og utfordringer som oppstår når man skal sammenlikne noe som kategoriseres på ulike måter ved ulike tidspunkter. Vi kan i et slikt tilfelle ikke bruke samme operasjonelle kategori i alle situasjonene, dersom vi vil måle det samme. Hvis ikke slike vansker løses på en velbegrunnet måte, kan vi ikke vite om endringer og ikke-endringer vi måler, avspeiler målemetodene eller er reelle. I Lyngstads artikkel er det nettopp slik at godt begrunnete materialer og metoder gjør det mulig å studere endring på individnivå.

Bokas organisering

Artiklene i denne boka dekker langt fra alle tema og metodespørsmål i sosiologi og samfunnsgeografi. Men de har samlet sett tilstrekkelig bredde til å gi innblikk i hvordan problemstillinger og metoder kan utvikles i variert forskningspraksis. Slik belyser de en rekke spesielle omstendigheter som forskere møter i sitt arbeid. På tvers av de ulike temaene og metodene som omtales, bringer boka dessuten fram metoderefleksjoner av allmenn interesse for alle som vil drive med samfunnsvitenskapelig forskning. Noen av disse refleksjonene har vi pekt på tidligere i denne innledningen, men langt fra alle. De samme spesielle og allmenne poengene og refleksjonene dukker opp i flere artikler og i ulike sammensetninger. Det gjør at de ikke kan brukes som grunnlag for å organisere boka i deler.

For oss redaktører var det derfor fristende å presentere artiklene alfabetisk, noe som også ville ha gitt leseren muligheten til å se likheter og forskjeller på tvers av metodebøkers tradisjonelle inndelinger. Men vi har funnet ut at en inndeling etter datamateriale likevel har mye for

seg. Ikke bare kan en slik inndeling fungere som en første sortering av artiklene. Den kan også bringe fram i lyset hva slags problemstillinger og metodevalg som ulike datamaterialer gjør egnet og uegnet, endog mulige og umulige. Et datamateriale setter rammer både for hvilke forskningsspørsmål som kan stilles, og for hvilke metoder eller metodevinklinger som kan benyttes. Det går dessuten fram av flere av artiklene at mange forskere faktisk starter med datamaterialet, om enn med et syn på det som er preget av teoretiske perspektiver, viktige begreper og tematiske interesser. Kanskje kan datamaterialet sees som knutepunktet der problemstilling og metode møtes, konfronteres og videreutvikles, noe som så gir materialet sin spesifikke og konkrete utforming. I tråd med denne tankegangen har vi valgt å organisere boka etter datamaterialer.

Det er også en annen grunn til å organisere den slik. Boka viser fram et mangfold av datatyper og 'design'. Her finnes etnografi i forskjellige utforminger – til og med makroetnografi – aksjonsforskning, kvalitive intervjuer foretatt i ulike sammenhenger, og flere artikler basert på registerdata. Surveydata er også representert, både i form av skjema besvart med intervjuer til stede og som rene spørreskjemaundersøkelser. Vi ønsker å framheve dette mangfoldet både for andre forskere og for studenter. Det ligger en oppfordring om allsidig metodebruk i det. For det viktigste håpet vi har for denne boka, er at den skal inspirere til en bredere og mer bevisst metodebruk i samfunnforskningen i tida framover.

Del I

Foreliggende data: offentlig statistikk og utredninger, lovgivning m.m.

I

Stat, familie, marked: Hvorfor og hvordan sammenligne velferdsstater?

Anne Lise Ellingsæter

Inntil tidlig 1990-tall oppfattet jeg mye av velferdsforskingen som trøttende beskrivelser av «ordninger her og ordninger der». Komparasjon var ofte ensbetydende med en stri strøm av beskrivelser av forskjeller og likheter i omfanget av ulike velferdsordninger mellom land. Men så kom Esping-Andersens (1990) bok *The Three Worlds of Welfare Capitalism.* Hans spenstige tese om grunnleggende forskjeller mellom ulike *velferdsregimer* satte en ny dagsorden: Tre ulike typer velferdsregimer – det liberale, det konservative/ korporative og det sosialdemokratiske – fordeler produksjonen av velferd mellom stat, marked og familie på ganske forskjellige måter, med avgjørende konsekvenser for omfang og fordeling av velferd. I tiden etter eksploderte litteraturen om velferdsregimer, både gjennom anvendelser og kritikk av Esping-Andersens modell.

Til meg kom ideen om velferdsregimer som en plutselig befriende tanke: Den bød fram et nytt perspektiv på min egen forskning. Den åpnet for et komparativt politisk-institusjonelt spor i mine mange års studier av norske kvinners forhold til arbeidsmarkedet, studier som over tid hadde beveget seg inn på forholdet mellom arbeid og familie til så å dreie mot betydningen av velferdspolitikk og særlig familiepolitikk, men også arbeidsmarkedspolitikk. Velferdsregimemodellen kopler sammen teoretisk de institusjonene jeg har vært særlig opptatt av – stat, familie, marked – i et institusjonelt triangel. I årene som fulgte har jeg skrevet flere artikler hvor jeg har gransket betydningen av velferdsstatsordninger som forklaringer på kvinners arbeidsmarkeds- og familiemønstre gjennom å sammenligne Norge med utvalgte europeiske eller nordiske land.

I dette arbeidet har spørsmål rundt bruken av sammenligning som metode dukket opp. Det er en rekke metodiske tilnærminger til komparasjon, i en artikkel lister for eksempel Dogan (2002) opp hele 15 slike. Alle kan ikke diskuteres eller loddes i dybden her. Denne artikkelen spinnes rundt vesentlige trekk ved mine egne arbeider. For det første vil jeg begrunne hvorfor komparasjon med velferdsstater som analyseenhet

er en fruktbar sosiologisk metode. For det andre vil jeg diskutere min egen tilnærming. I mine analyser sammenlignes noen få velferdsstater. Hva kjennetegner en slik tilnærming? Hvordan velge casene som skal sammenlignes, og hva taler for å sammenligne velferdsstater som er mest mulig forskjellige fra hverandre mot dem som er mest mulig like? Jeg har delvis tatt utgangspunkt i idealtyper som teoretisk redskap. Hva er fordelene og hva er begrensningene ved en slik tilnærming? Disse spørsmålene illustreres med tre problemstillinger hentet fra min egen forskning: Hvordan kan forskjeller i deltidsarbeidets utbredelse og karakter i europeiske velferdsstater forklares? Er det hold i antagelsen om at de skandinaviske velferdsstatene har utviklet en felles toforsørgermodell? Er den nordiske velferdsmodellen en tilstrekkelig forklaring på at nordiske kvinner kombinerer høy yrkesaktivitet med høy fruktbarhet?

Hvorfor sammenligne velferdsstater?

I omtaler av komparativ sosiologi støter man ofte på Durkheims over 100 år gamle utsagn: «Comparative sociology is not a particular branch of sociology; it is sociology itself, in so far as it ceases to be purely descriptive and aspires to account for facts» (Durkheim 1949:139, i Smelser 2003). Og er det ikke Durkheim, så er det en annen som fremhever at all sosiologi (også beskrivelser, ifølge noen) bygger på sammenligning i en eller annen forstand, der hensikten er å forklare variasjon i sosiale mønstre. Det er litt ulike definisjoner av hva som faller inn under merkelappen komparativ metode (se Ragin 1987). Som bindestrekspesialitet avgrenser komparativ sosiologi seg vanligvis til beskrivelser og forklaringer av likheter og forskjeller i samfunnsmessige betingelser og deres utfall på makronivå – store sosiale enheter, som nasjoner, regioner, samfunn og kulturer (Smelser 2003). Mine sammenligninger av ulike lands velferdspolitikk og dens betydning for kvinners arbeids- og familiemønstre befinner seg klart innenfor en slik avgrensning.

Hensikten med komparative sosiologiske studier er først og fremst å utvikle forklaringer. I en mye sitert artikkel hevdet Kohn (1987) at komparative studier er uunnværlige for å kunne vurdere generaliserbarheten og validiteten til funn og fortolkninger som er basert på studier av enkeltnasjoner. Videre mener Kohn at komparative studier av land er en særdeles nyttig metode for å generere, teste og videreutvikle sosiologisk teori. Kohn minnet om at sammenligning av samfunn var ett av den klassiske sosiologiens fremste verktøy, og at den norske statsviteren Stein Rokkan var tidlig ute med å påpeke at komparasjon var den foretrukne